

Běleš a ostatní proti České republice, rozsudek ze dne 12. 11. 2002

Stěžovatel: Běleš a ostatní

Žalovaný stát: Česká republika

Číslo stížnosti: 47273/99

Datum: 12.11.2002

Článek Úmluvy: čl. 10

čl. 11

čl. 27

čl. 34

čl. 41

čl. 44

čl. 6

čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: občanskoprávní řízení, přístup k soudu, prostor pro uvážení/margin of appreciation, spravedlivý proces

Český právní řád: čl. 10 Ústavy

čl. 20 Listiny základních práv a svobod

čl. 25 Listiny základních práv a svobod

čl. 26 Listiny základních práv a svobod

čl. 36 Listiny základních práv a svobod

čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

čl. 96 Ústavy

§ 15 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů

§ 239 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

§ 250j odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

§ 72 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

§ 75 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

§ 80 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Významnost: 1

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

DRUHÁ SEKCE

12. listopadu 2002

VĚC BĚLEŠ A OSTATNÍ

(Rozsudek ve věci Běleš a ostatní v. Česká republika)

Evropský soud pro lidská práva - Druhá sekce (dále jen „Soud“), zasedající jako senát, který tvořili soudci J.-P. Costa, předseda, A.B. Baka, Gaukur Jörundsson, K. Jungwiert, V. Butkevych, W. Thomassenová, M. Ugrekhelidze a S. Dolléová, tajemnice sekce, po neveřejném zasedání dne 22. října 2002 vynesl uvedeného data následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ vznikl na základě stížnosti (č. 47273/99) proti České republice, předložené Soudu podle článku 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), podané sedmi českými občany, Pavlem Bělešem, Lenkou Chvojkovou, Galinou Krejčovou, Josefem Kremlm, Petrem Pudilem, Zdeňkem Procházkou a Radomírem Růžičkou (dále jen „stěžovatelé“), dne 7. prosince 1998.
2. Stěžovatelé byli před Soudem zastoupeni L. Čížkovskou z České advokátní komory. Česká vláda (dále jen „Vláda“) byla zastoupena svým zástupcem V. Schormem.
3. Předmětem stížnosti bylo získat rozhodnutí o tom, zda skutkové okolnosti případu zakládají porušení závazků žalovaného státu podle článku 6 § 1 Úmluvy, který garantuje právo na spravedlivý proces, zejména na soud.
4. Stížnost byla přidělena Třetí sekci Soudu (viz ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu).
5. Dne 1. listopadu 2001 Soud změnil složení svých sekcí (ustanovení 25 § 1 Jednacího řádu Soudu). Tato stížnost byla přidělena nově složené Druhé sekci (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). V rámci této sekce byl k posouzení případu (článek 27 § 1 Úmluvy) vytvořen senát, jak předvídá ustanovení 26 § 1 Jednacího řádu Soudu.
6. Rozhodnutím ze dne 11. prosince 2001 prohlásil senát stížnost za přípustnou.
7. Stěžovatelé i Vláda zaslali svá stanoviska k meritu věci (ustanovení 59 § 1 Jednacího řádu Soudu). Poté, co senát po předchozí konzultaci se stranami rozhodl, že není nezbytné ústní projednání merita stížností (ustanovení 59 § 3 Jednacího řádu Soudu in fine), strany vzájemně reagovaly na své připomínky.

SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

1. Okolnosti případu
2. Stěžovatelé jsou členy Homeopatické společnosti od roku 1991. Homeopatická společnost je členem České lékařské společnosti J. E. Purkyně (dále jen „Lékařská společnost“), nezávislého sdružení vytvořeného soukromými osobami - lékaři, chemiky a jinými lidmi s medicínskou či paramedicínskou profesí - a společnostmi. Poslání Lékařské společnosti zahrnuje rozvoj a šíření znalostí získaných na poli medicíny a přílehlých oblastí, užívání těchto znalostí v sektoru veřejného zdraví, zdokonalování profesních znalostí svých členů, vytváření vhodného prostředí, v němž si členské a další podobné organizace a instituce z České republiky a ze zahraničí mohou vyměňovat informace a podporovat činnost profesních partnerství, lékařských praktik a jiných skupin v medicínském a paramedicínském sektoru.
3. Dne 20. listopadu 1966 se Lékařská společnost na svém kongresu rozhodla změnit svá vnitřní pravidla (stanovy) tak, že do nich nově začlenila článek 2-8, který stanoví: „Česká lékařská společnost J. E. Purkyně zabezpečí, aby její členové užívali pouze diagnostické, preventivní nebo léčebné metody, spočívající na aktuálně uznávaných vědeckých důkazech, a to jak pokud jde o jejich vlastnosti, tak i pokud jde o jejich účinky.“ Kongres doporučil výkonnému výboru Lékařské společnosti, aby Homeopatickou společnost vyloučil ze svého členství s odůvodněním, že nespĺňuje podmínky stanovené článkem 2-8.
4. Dne 30. prosince 1996 rozhodl výkonný výbor Lékařské společnosti vyloučit Homeopatickou

společnost z Lékařské společnosti podle článku 2-8 s účinností od 31. prosince 1996. Výkonný výbor informoval stěžovatele o tomto rozhodnutí dopisem ze dne 30. prosince 1996.

5. Dne 20. ledna 1997 jedenáct členů Homeopatické společnosti, včetně stěžovatelů, podalo žalobu proti Lékařské společnosti podle ustanovení § 15 zákona o sdružování občanů (zákon č. 83/1990 Sb.) a podle ustanovení § 80 písm. c) občanského soudního řádu. Domáhali se toho, aby bylo prohlášeno, že změna stanov ze dne 20. listopadu 1996 a v důsledku toho rozhodnutí o jejich vyloučení jsou neplatné a že Homeopatická společnost zůstává členem Lékařské společnosti. Tvrdili, že rozhodnutí Lékařské společnosti poškodilo dobré jméno Homeopatické společnosti a způsobilo, že se pacienti začali obávat lékařů praktikujících homeopatii (skutečnost, o níž tvrdili, že pro ně znamená naléhavý zájem ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) občanského soudního řádu). Uvedli, že toto rozhodnutí bylo arbitrární, nezákonné a subjektivní, jelikož bylo přijato bez využití zkušeného profesionála či vědeckého posouzení, a že mohlo způsobit neoprávněnou diskriminaci vůči určitým léčebným metodám.
6. V rozsudku ze dne 2. října 1997 Obvodní soud pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) žalobu zamítl, aniž by se jí zabýval co do merita, přičemž konstatoval:

„Soud konstatuje, že (stěžovatelé) nejsou oprávněni požadovat ve své žalobě požadující prohlášení o neplatnosti podle ustanovení § 80 písm. c) občanského soudního řádu ... nařízení neplatnosti údajně protiprávního rozhodnutí přijatého orgánem společnosti nebo jakéhokoli souladu se stanovami (Lékařské společnosti). Ustanovení § 15 odst. 1 zákona č. 83/1990 Sb. opravňuje soud napadené rozhodnutí přezkoumat, nikoliv však je změnit či potvrdit. Přezkumné řízení je nyní upraveno hlavy I a II části páté občanského soudního řádu, která vymezuje pravomoc soudů při správních žalobách a vyžaduje, aby přezkoumání (rozhodnutí) ve smyslu ustanovení § 15 bylo interpretováno analogicky. Podporu pro tento názor lze nalézt rovněž v jiných ustanoveních zákona č. 83/1990 Sb., která svěřují okresnímu soudu určité pravomoci ohledně společností vytvořených podle tohoto zákona (viz ustanovení § 11 odst. 2 a 13 odst. 3, přičemž se rozumí, že ustanovení § 12 odst. 4 se odvolává na ustanovení občanského soudního řádu upravující přezkoumání rozhodnutí jiných orgánů).“

13. Dne 19. prosince 1997 se stěžovatelé proti tomuto rozsudku odvolali, přičemž zejména tvrdili, že ustanovení § 15 zákona č. 83/1990 Sb. nespecifikuje, podle kterých ustanovení občanského soudního řádu měli žalobu podat, a že jelikož Lékařská společnost není správním orgánem, část pátá občanského soudního řádu, která se vztahuje pouze na soudní přezkoumání rozhodnutí správních orgánů, by se neměla na jejich případ aplikovat. Stěžovatelé dále tvrdili, že konstatacím, že není příslušný rozhodnout případ na základě předloženého ustanovení, soud odmítl jurisdikci, aniž by žalobu zamítl. Stěžovatelé nejsou podle ustanovení občanského soudního řádu, upravujících formální podmínky žalob, povinni předložit své požadavky podle specifických zákonných ustanovení nebo specifikovat postup, který by měl soud sledovat, protože je to především soud, který musí posoudit podstatu jejich požadavku.
14. V rozsudku ze dne 16. dubna 1998 Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) potvrdil rozsudek obvodního soudu. Konstatoval, že stěžovatelé měli podat žalobu na přezkoumání napadených rozhodnutí. Kdyby tak byli učinili, byl by obvodní soud rozhodl případ podle ustanovení § 250j odst. 1 občanského soudního řádu, a to buď tak, že by žalobu zamítl, pokud by shledal, že rozhodnutí jsou v souladu se zákonem, nebo by rozhodnutí zrušil z jednoho z důvodů uvedených v ustanovení § 15 odst. 2, pokud by to bylo potřebné. Městský soud rovněž zamítl žádost stěžovatelů o povolení dovolání proti tomuto rozhodnutí.
15. Dne 29. ledna 1998 podali stěžovatelé ústavní stížnost k Ústavnímu soudu. Dodatečný požadavek předložili 9. července 1998. Tvrdili, že mylným výkladem ustanovení § 15 zákona č. 83/1990 Sb. Obvodní soud pro Prahu 2 omezil jejich právo a dokonce je zbavil jejich práva na soudní ochranu, které je zaručeno článkem 36 Listiny základních práv a svobod. Stěžovatelé si stěžovali, že městský soud nereagoval na jejich tvrzení, že část pátá občanského soudního řádu

se na jejich případ nevztahuje. Dále pak stěžovatelé tvrdili, že napadená rozhodnutí Lékařské společnosti porušila jejich právo na svobodu volby jejich povolání ve smyslu článku 26 Listiny a článku 8 Úmluvy, na svobodu vědeckého bádání, zaručenou článkem 25 Listiny, a na svobodu sdružování, zaručenou článkem 20 Listiny a článkem 11 Úmluvy. Stěžovatelé dodali, že skutečnost, že vnitrostátní soudy neposoudily jejich žalobu co do merita, znamená, že údajná porušení pokračují.

16. Dne 12. srpna 1998 Ústavní soud prohlásil stížnost stěžovatelů za nepřípustnou pro nevyčerpání opravných prostředků, neboť nebylo podáno dovolání. Přitom se odvolal na ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu.
17. Relevantní vnitrostátní právo a praxe
18. Ústavní zákon
19. Článek 10 Ústavy České republiky (ve znění platném v rozhodné době – dále jen „Ústava“) stanovil, že ratifikované smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem.
20. Článek 96 odst. 1 Ústavy stanovil, že všechny strany řízení mají před soudy stejná práva.
21. Článek 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod stanoví, že každý má právo domáhat se spravedlnosti v řízení před nezávislým a nestranným soudem nebo ve zvláštních případech před jiným orgánem.
22. Článek 38 odst. 1 Listiny stanoví, že nikdo nemůže být odejmut svému zákonnému soudci, který musí jeho případ vyslechnout. Pravomoc soudů a soudců stanoví zákon.
23. Zákon o sdružování občanů (zákon č. 83/1990 Sb.)
24. Ustanovení § 15 odst. 1 stanoví, že pokud má člen společnosti za to, že rozhodnutí orgánu společnosti, proti němuž není odvolání, je nezákonné nebo odporuje stanovám, může ve lhůtě třiceti dnů ode dne, kdy se o tom dověděl, nikoliv však později než šest měsíců ode dne, kdy toto rozhodnutí bylo přijato, požádat o soudní přezkoumání tohoto rozhodnutí okresním soudem.
25. Ustanovení § 15 odst. 2 stanoví, že žádosti o soudní přezkoumání nemají suspensivní účinek. Soud však může pozastavit provádění napadeného rozhodnutí, je-li to vhodné.
26. Občanský soudní řád (ve znění platném v rozhodné době)
27. Ustanovení § 5 ukládá soudům povinnost poskytovat účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech.
28. Ustanovení § 42 odst. 4, které stanoví formální náležitosti podání, stanoví, inter alia, že podání musí být datováno, musí v něm být uvedeno, kdo je činí, které věci se týká a co sleduje a kterému soudu je určeno. Kromě těchto náležitostí ustanovení § 79 odst. 1 požaduje, aby v podání bylo uvedeno jméno, povolání a bydliště účastníků (nebo obchodní firma nebo název a sídlo právnické osoby), popřípadě též jejich zástupců, vyličení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí být z něj patrné, čeho se navrhovatel domáhá.
29. Ustanovení § 43 odst. 1 zmocňuje předsedu senátu vyzvat účastníka, aby bylo opraveno nebo doplněno podání, které neobsahuje všechny stanovené náležitosti nebo které je nesrozumitelné nebo neurčité. V takových případech předseda senátu také poučí účastníka, jak je třeba opravu nebo doplnění provést.
30. Podle ustanovení § 80 písm. c) občanského soudního řádu je soud projednávající civilní žalobu oprávněn určit, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem.
31. Část čtvrtá občanského soudního řádu upravuje odvolání a žaloby na soudní přezkoumání: řádná odvolání, žaloby na obnovu řízení a dovolání. Ustanovení § 236 odst. 1 stanovilo, že dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.
32. Ustanovení § 239 odst. 1 stanovilo, že odvolací soud, který potvrdil rozhodnutí soudu nižšího stupně, musí souhlasit s dovoláním, jestliže dospěl k závěru, že je jeho rozhodnutí po právní stránce zásadního významu. Takovýto souhlas mohl udělit z vlastní iniciativy.
33. Ustanovení § 239 odst. 2 stanovilo, že pokud odvolací soud odmítne povolit žádost o dovolání,

kteřou podala jedna ze stran ještě před tím, než bylo přijato rozhodnutí potvrzující rozhodnutí soudu první instance, může být souhlas s dovoláním získán, jestliže Nejvyšší soud sám dospěje k názoru, že rozhodnutí odvolacího soudu je rozhodnutím po právní stránce zásadního významu.

34. Část pátá občanského soudního řádu upravovala pravomoc soudů při správním řízení. Ustanovení § 244 stanovilo, že v rámci své správně právní jurisdikce jsou soudy povinny na základě žádosti nebo odvolání přezkoumávat zákonnost rozhodnutí správních orgánů.
35. Zákon o Ústavním soudu (zákon č. 182/1993 Sb.)
36. Ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) stanoví, že pokud není v zákoně uvedeno jinak, soudce zpravodaj zamítne ústavní žalobu, aniž by nařídil jednání nebo požádal strany, aby se jej zúčastnili, jestliže je, inter alia, nepřijatelná.
37. Ustanovení § 72 odst. 1 stanoví, že každý, kdo o sobě tvrdí, že je poškozenou osobou v důsledku porušení základních práv a svobod uznaných v ústavním zákoně nebo v mezinárodní smlouvě ve smyslu článku 10 Úmluvy „státním orgánem“, je oprávněn podat ústavní stížnost.

Podle ustanovení § 72 odst. 2 musí být ústavní stížnost podána do šedesáti dnů poté, co stěžovatel obdržel rozhodnutí o konečném zákonném opravném prostředku dosažitelném k ochraně jeho práv.

33. Ustanovení § 75 odst. 1 stanoví, že ústavní stížnost bude nepřijatelná, jestliže stěžovatel nepoužil všechny zákonné opravné prostředky kromě žádosti o obnovu řízení. Ustanovení § 75 odst. 2 písm. a) opravňuje Ústavní soud k tomu, aby uvážil, zda prohlásí ústavní stížnost za nepřijatelnou pro nevyčerpání zákonných opravných prostředků, jestliže se jedná o věc značně překračující vlastní zájem stěžovatele a jestliže bylo podáno dovolání do jednoho roku po napadeném rozhodnutí nebo události.
34. Judikatura Ústavního soudu, na niž se odvolala Vláda
35. Ve svém rozhodnutí č. IV ÚS 93/98 ze dne 28. dubna 1998 prohlásil Ústavní soud ústavní stížnost za nepřijatelnou pro nevyčerpání zákonných opravných prostředků (viz ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu - zákon č. 182/1993 Sb.) s odůvodněním, že stěžovatel, jehož případ v ústavní stížnosti byl v podstatě identický s případem, ve kterém podal žalobu u obecných soudů a zamýšlel jej zažalovat u Nejvyššího soudu, byl ohrožen rizikem, že nevyhovuje podmínce vyčerpání opravných prostředků, jestliže stěžovatel nevyužije svého práva na podání dovolání ve smyslu ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu.
36. Ve svém rozhodnutí č. III ÚS 53/98 ze dne 8. září 1998 Ústavní soud nalezl, inter alia, že i když nebyl stěžovatelům udělen odvolacím soudem souhlas s dovoláním, jsou přesto oprávněni o souhlas požádat podle ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu, pokud pro to splňují nezbytné podmínky. Jelikož však stěžovatelé tohoto dosažitelného opravného prostředku nepoužili, nelze prohlásit jejich ústavní stížnost za přijatelnou.
37. Ve svém rozhodnutí č. II ÚS 113/97 ze dne 8. října 1998 Ústavní soud konstatoval, že stěžovatel, jehož žádost o souhlas s dovoláním byla odvolacím soudem zamítnuta, je přesto oprávněn dovolat se k Nejvyššímu soudu podle ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu. Pokud tak neučiní, nevyčerpá zákonné opravné prostředky poskytnuté k ochraně jeho práv.
38. Ve svém odůvodnění v rozhodnutí č. III ÚS 224/98 ze dne 8. července 1999 Ústavní soud prohlásil, inter alia, že pokud byl straně odmítnut odvolacím soudem souhlas s dovoláním, musí požádat o souhlas Nejvyšší soud podle ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu, jinak bude její ústavní stížnost nepřijatelná.
39. Ve svém rozhodnutí č. III ÚS 148/99 ze dne 15. září 1999 prohlásil Ústavní soud ústavní stížnost za nepřijatelnou s odůvodněním, že kdyby byla žádost strany o souhlas s dovoláním zamítnuta, bylo by ji přesto možné pokládat za osobu nevyčerpavší zákonné opravné prostředky, pokud by o souhlas nepožádala Nejvyšší soud, a to navzdory tomu, že to byla její žádost odvolacímu soudu, která učinila její žádost Nejvyššímu soudu nezbytnou.

40. Ve svém rozhodnutí č. I ÚS 22/93 ze dne 5. ledna 1995 se Ústavní soud zabýval otázkou přípustnosti ústavní stížnosti, která byla podána po zákonné lhůtě v případě, kdy si stěžovatel nebyl jist, zda mu bude udělen souhlas s dovoláním. Ústavní soud konstatoval, že pokud se stěžovatel rozhodne podat dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu za okolností, kdy není jasné, zda souhlas s dovoláním bude udělen, musí současně podat ústavní stížnost, aby zajistil, že bude podána v zákonné lhůtě.
41. Ve svém rozhodnutí č. I ÚS 213/96 ze dne 26. listopadu 1996 Ústavní soud vyhlásil, že pokud si stěžovatel není jist, zda žádosti o souhlas s dovoláním, kterou právě podal, bude vyhověno, pak aby předešel překročení lhůty u ústavní stížnosti, musí svou ústavní stížnost podat ve stejné době, aniž by vyčkával rozhodnutí o žádosti o souhlas, protože kdyby byl souhlas zamítnut, bylo by konečným rozhodnutím v jeho případě rozhodnutí odvolacího soudu.
42. Dále pak stížnosti č. 73577/01 a č. 73403/01 (Vodárenská Akciová Společnost, a.s., v. Česká republika a Turek v. Česká republika, které byly podány u Soudu a byly postoupeny Vládě, prokazují, že účinnost podání dovolání současně s ústavní stížností se může ukázat být čistě teoretickou. V těchto případech podali stěžovatelé obě formy odvolání současně, avšak jejich ústavní stížnosti byly prohlášeny za nepřipustné pro nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků, protože dovolání k Nejvyššímu soudu nebyla dosud vyřízena. Následně pak stěžovatelé podali čerstvé stížnosti k Ústavnímu soudu, když jim Nejvyšší soud neudělil souhlas s dovoláním. Jejich ústavní stížnosti však byly znovu prohlášeny za nepřipustné, tentokrát s odůvodněním, že jsou opožděné.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

1. Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy
2. Stěžovatelé tvrdili, že obecné vnitrostátní soudy jim upřely spravedlivý proces tím, že odmítly posoudit meritum jejich žaloby. Dále stěžovatelé uvedli, že jejich právo na přístup k soudu bylo porušeno rozhodnutím Ústavního soudu, že jejich ústavní stížnosti jsou nepřipustné pro nevyčerpání zákonných opravných prostředků. Odvolali se na článek 6 § 1 Úmluvy, který stanoví:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána ... soudem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích ...“

1. Aplikovatelnost článku 6 Úmluvy
2. Soud se domnívá, že ačkoliv stěžovatelé mohou v zásadě pokračovat v praktikování medicíny i přes vyloučení Homeopatické společnosti – jejímiž jsou členy – z Lékařské společnosti, jejich způsobilost vykonávat toto právo byla nepochybně rozhodnutím Lékařské společnosti negativně ovlivněna.
3. V souladu s tím spor o rozhodnutí přijatém proti stěžovatelům je třeba považovat za vztahující se k jejich „občanským právům a závazkům“, takže stěžovatelé byli oprávněni k tomu, aby jejich případ byl posouzen „soudem“ ve smyslu článku 6 § 1 Úmluvy. Strany skutečně aplikovatelnost článku 6 § 1 nepopírají.
4. Meritum stížností
5. Stížnost na procesní nesprávnosti v řízení před obecnými soudy
6. Stěžovatelé především tvrdili, že jim byl odepřen spravedlivý proces v tom smyslu, že obecné vnitrostátní soudy odmítly posoudit meritum jejich žaloby. Obecné soudy skutečně konstatovaly, že stěžovatelé měli uvést svá tvrzení v žádosti o soudní přezkoumání, podané podle ustanovení občanského soudního řádu upravující správní jurisdikci.

(a) Podání stran

46. Stěžovatelé uvedli, že vnitrostátní soudy měly posoudit meritum jejich případu s ohledem na

podstatu jejich žaloby, a to spíše než s odkazem na zákonná ustanovení. Stěžovatelé dále obvinili vnitrostátní soudy ze zanedbání jejich povinnosti informovat strany o procesních právech a povinnostech a z toho, že je nevyzvali k předložení dalších údajů o důvodu jejich žaloby, aby se předešlo veškerým pochybnostem.

47. Vláda poukázala na to, že strany sporu mohou požadovat soudní ochranu svých práv, pokud dodržují předepsaný postup, v daném případě postup stanovený občanským soudním řádem. Vnitrostátní soudy postupovaly v souladu se zákonem a nezanedbaly žádnou ze svých povinností. Důvod žaloby stěžovatelů byl jasný a přesný, takže neexistovaly pochybnosti, které by bylo třeba odstranit. Soudy měly pouze povinnost informovat strany řízení o jejich procesních právech a povinnostech, přičemž nebylo jejich povinností poskytovat informace hmotněprávní povahy.

(b) Hodnocení Soudu

48. Soud znovu připomíná, že není jeho povinností posuzovat faktické či právní omyly, jichž se údajně dopustily vnitrostátní soudy, pokud tyto neporušily práva a svobody chráněné Úmluvou (viz *Garcia Ruiz v. Španělsko /GC/, č. 30544/96, § 28, ECHR 1999-I*). V daném případě se ustanovení občanského soudního řádu, na něž se vnitrostátní soudy odvolaly, týkala pouze žádosti o soudní přezkoumání správních rozhodnutí, a proto se nezdá, že byla aplikovatelná, jelikož Lékařská společnost je nezávislou profesní společností a nikoliv orgánem státní správy. Soud poznamenává, že stěžovatelé tento bod uvedli ve vnitrostátním řízení, avšak ani vnitrostátní soudy, ani Vláda na to nereagovaly. Soud rovněž poznamenává, že ustanovení § 15 odst. 1 zákona o sdružování občanů blíže nespecifikuje, podle kterých ustanovení občanského soudního řádu musí být žaloba příslušnému soudu podána.
49. Soud již při několika příležitostech prohlásil, že právo na spravedlivý proces, tak jak je garantováno článkem 6 § 1 Úmluvy, musí být vykládáno ve světle právního státu, jehož jedním ze základních aspektů je právní jistota, která vyžaduje, aby všechny strany sporu měly účinný právní prostředek nápravy umožňující jim uplatňovat svá občanská práva (viz, mimo jiné, *Brumarescu v. Rumunsko /GC/, č. 28342/95, § 61, ECHR 1999-VII*). Soud dále připomíná, že pravidla upravující formální kroky, jež je třeba učinit, a lhůty, jež je třeba dodržet při podávání odvolání, mají za účel zajistit řádný chod justice a zejména respektování výše zmíněného principu právní jistoty. Za těchto okolností zmíněná pravidla nebo způsob, jakým jsou aplikována, nesmějí bránit stranám sporu v tom, aby použily dosažitelný opravný prostředek (*Miragall Escolano a ostatní v. Španělsko, č. 38399/97, 38688/97, 40777/98, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41446/98, 41484/98, 41787/98 a 41509/98, § 33 a 36, ECHR 2000-I*).
50. Otázkou vyzdviženou v daném případě je právní jistota. Problém nespočívá v pouhé interpretaci hmotněprávních pravidel, nýbrž v tom, že procesní pravidlo bylo vyloženo takovým způsobem, jako by bránilo tomu, aby žaloba stěžovatelů byla posouzena co do merita s průvodním rizikem, že jejich právo na účinnou ochranu soudů bude porušeno (viz, *mutatis mutandis, Miragall Escolano a ostatní, citováno výše, § 37*).
51. Ve světle výše uvedeného nelze o stěžovatelích říci, že udělali chybu, když se odvolali na ustanovení § 15 zákona č. 83/1990 Sb. spolu s ustanovením § 80 písm. c) občanského soudního řádu jako na důvod své žaloby. Proto Soud nalézá, že při rozhodování na základě obzvláště striktního výkladu procesního pravidla, aniž by posoudily meritum případu, vnitrostátní soudy podlomily samu podstatu práva stěžovatelů na soud, které je součástí jejich práva na spravedlivý proces garantovaného článkem 6 § 1 Úmluvy.
52. Proto byl porušen článek 6 § 1 Úmluvy.
53. Stížnost ohledně přístupu k Ústavnímu soudu
54. Stěžovatelé si rovněž stěžovali na porušení jejich práva na přístup k soudu s odůvodněním, že Ústavní soud prohlásil jejich ústavní stížnost za nepřipustnou, protože nepodalí dovolání, a tudíž nevyčerpali zákonné opravné prostředky, navzdory tomu, že jejich žádost o souhlas podat

takovéto dovolání již byla předtím zamítnuta odvolacím soudem. Stěžovatelé uvedli, že jim takto byl odepřen účinný opravný prostředek ve formě přezkoumání zákonnosti rozhodnutí odvolacího soudu a ze vyhlídky na získání soudního posouzení jejich případu co do meritů věci se tak rozplynuly.

55. Ústavní soud se skutečně odvolal na ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu, které stanoví: „Jestliže před rozhodováním o potvrzení rozhodnutí soudu první instance ..., odmítne odvolací soud vyhovět žádosti jedné ze stran o souhlas s dovoláním, pak souhlas s podáním takového dovolání lze získat pouze tehdy, jestliže sám Nejvyšší soud dopěje k názoru, že rozhodnutí odvolacího soudu nastoluje otázku zásadního právního významu.“ Ústavní soud konstatoval, že ustavní stížnost stěžovatelů je nepřijatelná, protože stěžovatelé nepoužili ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu k ochraně práv, která se nyní snaží uplatnit před ním.

(a) Podání stran

55. Stěžovatelé poukázali na to, že podáním dovolání nedošlo k zastavení běhu šedesátidenní lhůty stanovené pro podávání ústavních stížností. Jelikož podle českého práva je dovolání mimořádným opravným prostředkem, o jehož povolení může rozhodnout pouze Nejvyšší soud na základě volné úvahy, existovalo nebezpečí, že kdyby podali dovolání a poté jim k němu nebylo uděleno povolení, byli by překročili lhůtu pro podání ústavní stížnosti. Podle jejich názoru odmítnutí Ústavního soudu rozlišovat mezi řádnými a mimořádnými opravnými prostředky a jeho požadavek, že stěžovatelé museli podat všechny zákonné opravné prostředky – včetně těch, pro něž je nezbytné povolení záležející na volné úvaze soudu (v tomto případě Nejvyššího soudu) – předtím, než mohli podat ústavní stížnost, nenapomáhalo řádnému chodu justice nebo respektování judikatury Soudu.
56. Vláda tvrdila, že k tomu aby si mohli stěžovat u Ústavního soudu, byli stěžovatelé nejdříve povinni vyčerpat všechny zákonné opravné prostředky k ochraně svých práv, včetně dovolání. V této souvislosti se Vláda odvolala na rozhodnutí Ústavního soudu, podle nichž je přípustnost ústavních stížností podmíněna předchozím dovoláním. Z judikatury zjevně vyplývá, že stěžovatel, kterému bylo odvolacím soudem zamítnuto povolení podat dovolání, může přesto požádat o povolení Nejvyšší soud podle ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu. Stěžovatelé, kterým odvolací soud zamítl udělit povolení dovolat se k Nejvyššímu soudu, jsou nicméně povinni dovolání podat, aby tak vyčerпали všechny dostupné opravné prostředky.
57. Podle tvrzení Vlády, jelikož stěžovatelé neučinili všechny procesní úkony, nevyvinuli úsilí k docílení ochrany svých práv podle zákonného postupu. Proto je jejich stížnost zjevně nepodložená.
58. V reakci na obavy stěžovatelů, že kdyby byli podali dovolání, nebyli by mohli dodržet šedesátidenní lhůtu pro předložení ústavní stížnosti, se Vláda znovu odvolala na judikaturu Ústavního soudu. Pro takovéto situace Ústavní soud doporučuje předložit ústavní stížnost současně s dovoláním, čímž se předejde riziku, že bude nepřijatelná pro zmeškání lhůty. Za takovýchto okolností Ústavní soud ústavní stížnost „pozdrží“ a rozhodne, zda je přípustná, až poté, co Nejvyšší soud vynese své rozhodnutí.
59. Stěžovatelé oproti tomu uvedli, že pro tento postup neexistuje zákonný podklad a že se jím problém neřeší, protože existuje riziko, že Nejvyšší soud dovolání vyhová a případ postoupí nižšímu soudu k novému projednání, přičemž Ústavní soud současně zamítne ústavní stížnost, čímž rozhodne o případu co do merita. V takovýchto případech zde tak bude existovat konečné rozhodnutí, které bude nicméně znovu posouzeno obecnými soudy. Stěžovatelé rovněž prohlásili, že většina rozhodnutí Ústavního soudu, na něž se Vláda odvolala, byla přijata až po rozhodnutí Ústavního soudu v jejich případě a že jednotlivé senáty Ústavního soudu mají na tuto otázku rozdílné názory.

(b) Hodnocení Soudu

60. Soud opětovně připomíná, že je především povinností vnitrostátních orgánů, zejména soudů, aby řešily problémy interpretace vnitrostátní legislativy. Úloha Soudu je omezena na ověření, zda jsou účinky takovéto interpretace slučitelné s Úmluvou. To platí zejména pro soudní interpretaci procesních pravidel, jakými jsou lhůty pro předložení listin či podání odvolání (viz, mutatis mutandis, *Tejedor Garcia v. Španělsko*, rozsudek ze dne 16. prosince 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-VIII, str. 2796, § 31). Procesní pravidla a odvolací lhůty jsou určeny především k zajištění řádného chodu justice a zejména právní jistoty. Strany sporu by měly normálně očekávat, že tato pravidla budou aplikována (viz *Miragall Escolano a ostatní*, citováno výše, § 33).
61. Kromě toho „právo na soud“, jehož jedním z aspektů je právo na přístup k soudu, není absolutní; toto právo podléhá omezením povoleným implicitně, a to zejména tam, kde se jedná o podmínky přípustnosti odvolání, jelikož svou povahou vyžaduje úpravu státem, který v tomto ohledu požívá určitý rozsah volné úvahy (viz *Garcia Manibardo v. Španělsko*, č. 8695/97, § 36, ECHR 2000-II a *Mortier v. Francie*, č. 42195/98, § 33, 31. července 2001). Aplikovaná omezení však nesmí omezovat nebo redukovat přístup jednotlivce k soudu takovým způsobem, aby narušovala samotnou podstatu tohoto práva. Kromě toho budou tato omezení slučitelná s článkem 6 § 1 Úmluvy pouze tehdy, budou-li sledovat legitimní účel a bude-li zde existovat rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným účelem (viz *Guérin v. Francie*, rozsudek ze dne 29. července 1998, Reports 1998-V, str. 1867, § 37).
62. Soud znovu připomíná, že „článek 6 ... neukládá smluvním státům povinnost vytvořit apelační nebo kasací soudy. Jakmile však stát takové soudy vytvoří, je povinen zajistit, že zákonem oprávněné osoby se budou u těchto soudů těšit základním zárukám zakotveným v článku 6“ (viz *Khalifaoui v. Francie*, č. 34791/97, § 37, ECHR 1999-IX). Kromě toho slučitelnost omezení povolených vnitrostátním právem s právem na přístup k soudu zakotveným v tomto ustanovení závisí na specifických rysech daného řízení a je nezbytné vzít v úvahu celý proces vedený podle pravidel vnitrostátního právního systému a úlohu, kterou v tomto procesu plní nejvyšší soud, jelikož podmínky přípustnosti dovolání mohou být přísnější než podmínky pro odvolání (ibid.).
63. V daném případě rozhodnutí o tom, zda souhlasit s dovoláním ve smyslu ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu, spočívalo výlučně na volné úvaze Nejvyššího soudu, který měl rozhodnout, zda napadené rozhodnutí se týkalo „otázky zásadního právního významu“. Za těchto okolností ani stěžovatelé, ani jejich advokát nebyli s to posoudit své vyhlídky na získání souhlasu, zejména když už byl odmítnut odvolacím soudem. V případě, že by byl souhlas s dovoláním odmítnut, existovalo riziko, že ústavní stížnost stěžovatelů bude zamítnuta jako opožděná.
64. Pokud se jedná o námitku Vlády, že dovolání mělo být podáno současně s ústavní stížností, Soud akceptuje námitku stěžovatelů, že takovýto postup by byl býval nejistý, postrádal by zákonný podklad a nenabízel by adekvátní řešení, jaké vyžaduje princip právní jistoty. Soud neakceptuje tvrzení Vlády, že stěžovatelé mohli podat dovolání k Nejvyššímu soudu a ústavní stížnost k Ústavnímu soudu ze stejných důvodů. I kdyby tak byli učinili, nebyli by si – stejně jako Ústavní soud – až do rozhodnutí Nejvyššího soudu jisti, zda bude dovolání povoleno. Existovalo zde tudíž riziko dvou rozdílných rozhodnutí vydaných v témž případě, a to spolu s potenciální právní nejistotou, která by takto vznikla.
65. Navíc Soud pokládá za nepravděpodobné, že stěžovatelé věděli o možnosti simultánní odvolací procedury, protože rozhodnutí soudců zpravodajů Ústavního soudu, jimiž se zamítají ústavní stížnosti, jsou publikována pouze tehdy, jestliže tak rozhodne plenární zasedání, což se stává zřídka. Kromě toho soudce zpravodaj jmenovaný pro tento případ mohl aplikovat ustanovení § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, které stanoví, že Ústavní soud neprohlásí ústavní stížnost za nepřipustnou pro nevyčerpání zákonných opravných prostředků, jestliže otázka, o kterou se ve stížnosti jedná, významným způsobem překračuje vlastní zájem stěžovatele.

66. Soud se dále domnívá, že i když stěžovatelé nepodali dovolání, měl Ústavní soud rozhodnout, jaké jsou jejich vyhlídky na získání souhlasu s dovoláním, a měl jim poskytnout výhodu pochybnosti prohlášením ústavní stížnosti za přijatelnou, pokud by se takovéto zhodnocení ukázalo jako obtížné.
67. Na každý pád Soud konstatuje, že postup popsany v ustanoveních upravujících přípustnost ústavních stížností neusnadňuje řádný chod justice, protože brání stěžovatelům použít přípustný opravný prostředek.
68. Soud rovněž shledává, že požadavky ustanovení § 72 odst. 2 a § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu na to, aby byly vyčerpány „všechny opravné prostředky“, aniž by se rozlišovalo mezi řádnými a mimořádnými opravnými prostředky (kromě žádostí o obnovu řízení), spolu s nepředvídatelností u žádostí o souhlas s dovoláním jako důsledku způsobu, jakým je aplikováno ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu, podřívají samu podstatu práva na nápravu, neboť nakládají na stěžovatele neúnosné břemeno, které narušuje rovnováhu, jíž má být docíleno mezi legitimním zájmem na zajištění, že bude respektován formální postup pro stížnosti k Ústavnímu soudu, a právem na přístup k soudu. Jelikož podle českého práva je dovolání mimořádným opravným prostředkem, který není přípustný automaticky a pro který se vyžaduje souhlas podmíněný volnou úvahou Nejvyššího soudu, nelze je pokládat za účinný opravný prostředek, který vyžaduje, aby byl v daném případě vyčerpán (viz, mutatis mutandis, Esposito v. Itálie, č. 20855/92, rozhodnutí Komise ze dne 16. října 1996, nezveřejněno).
69. Ještě jednou, otázkou v daném případě není pouhý problém interpretace hmotněprávních ustanovení, nýbrž procesního ustanovení, jež bylo vyloženo tak, že zabránilo v tom, aby žaloba stěžovatelů byla posouzena co do merita věci, s průvodním rizikem, že bude porušeno jejich právo na účinnou ochranu u soudů (viz, mutatis mutandis, Miragall Escolano a ostatní, citováno výše, § 37). S přihlédnutím k okolnostem v jejich celku Soud shledává, že rozhodnutí Ústavního soudu zbavilo stěžovatele práva na přístup k soudu, a tudíž jejich práva na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 § 1 Úmluvy.
70. Proto byl článek 6 § 1 Úmluvy porušen.
71. Aplikace článku 41 Úmluvy
72. Článek 41 Úmluvy stanoví

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

1. Škoda
2. Stěžovatelé požadovali 10 000 000 českých korun (Kč), což znamená 344 828 euro (EUR) jako náhradu finanční škody. Tvrdili, že rozhodnutí Lékařské společnosti negativně ovlivnilo jejich finanční zájmy a připravilo je o pacienty, čímž přímo vystavilo nebezpečí existenci jejich profese.
3. Pokud se jedná o morální újmu utrpěnou v důsledku diskreditace homeopatické léčby, stěžovatelé prohlásili, že nález porušení Úmluvy a jeho publikace ve vnitrostátním tisku Vládou jim poskytne dostatečné spravedlivé zadostiučinění.
4. Vláda tvrdila, že stěžovatelé neprokázali příčinnou souvislost mezi jimi požadovanou škodou a údajným porušením Úmluvy. Stěžovatelé ani neprokázali, že skutečně utrpěli škodu na svých finančních zájmech v požadované výši. Proto Vláda namítla, že by měl být tento požadavek zamítnut.
5. Pokud jde o náhradu požadovanou stěžovateli za morální újmu, Vláda souhlasila se stěžovateli, že nález porušení Úmluvy poskytuje dostatečné spravedlivé zadostiučinění. Pokud jde o publikaci nálezu porušení Úmluvy ve vnitrostátním tisku, Vláda tvrdila, že nelze prokázat, že to bude mít nějaký dopad na dobrou pověst stěžovatelů jako osob praktikujících homeopatickou medicínu. Vláda rovněž poukázala na to, že všechny rozsudky proti České republice jsou

publikovány v češtině na internetové stránce Ministerstva spravedlnosti.

6. Soud má za to, že základem pro přiznání spravedlivého zadostiučinění musí být v daném případě odepření stěžovatelům přístupu k soudu, který je součástí práva na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 § 1 Úmluvy. Soud nenalézá žádnou příčinnou souvislost mezi finanční škodou, o které stěžovatelé tvrdili, že k ní došlo, a svým nálezem porušení článku 6. Soud ani nemůže spekulovat o tom, k jakému výsledku by se došlo, kdyby byl Ústavní soud prohlásil ústavní stížnost stěžovatelů za přípustnou a kdyby ji byl projednal. Proto Soud z tohoto titulu žádnou škodu nepřiznává.
7. Soud souhlasí se stranami, že nález porušení Úmluvy je dostatečnou nápravou morální škody, kterou stěžovatelé utrpěli.
8. Náklady a výdaje
9. S odvoláním na vyhlášku č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů, požadovali stěžovatelé částku 9674 Kč (334 EUR) jako úhradu jejich nákladů a výdajů, které vynaložili v řízení před vnitrostátními soudy a před Soudem. Stěžovatelé nepředložili žádný doklad, protože podle jejich vyjádření se se svým advokátem dohodli ústně, že mu zaplatí všechny odměny po ukončení řízení před Soudem.
10. Vláda přenechala tuto otázku Soudu k volné úvaze.
11. Soud znovu připomíná, že stěžovatel může získat náhradu svých nákladů a výdajů, pouze pokud byly skutečně a nezbytně vynaloženy a pokud jsou přiměřené co do své výše (viz *Bottazzi v. Itálie /GC/, č. 34884/97, § 22, ECHR 1999-V*). Při rozhodování na základě ekvity a s přihlédnutím k materiálu, který má k dispozici, jakož i k výše zmíněným kritériím, přiznává Soud stěžovatelům 330 EUR jako úhradu jejich nákladů a výdajů.
12. Úroky z prodlení
13. Soud pokládá za vhodné, aby úroky z prodlení vycházely z marginální úrokové míry pro půjčky Evropské centrální banky, k níž by měly být připočteny tři procentní body.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Potvrzuje, že byl porušen článek 6 § 1 Úmluvy, pokud se jedná o spravedlivé řízení u obecných soudů;
2. Potvrzuje, že byl porušen článek 6 § 1 Úmluvy, pokud se jedná o přístup k Ústavnímu soudu;
3. Potvrzuje, že nález porušení (Úmluvy) je sám o sobě dostatečným spravedlivým zadostiučiněním za morální škodu utrpěnou stěžovateli;
4. Potvrzuje,

(a) že žalovaný stát je povinen stěžovatelům zaplatit v rámci tříměsíční lhůty ode dne, kdy se tento rozsudek stane konečným podle článku 44 § 2 Úmluvy, částku 330 EUR (tři sta třicet euro) jako náhradu nákladů a výdajů, která bude přepočtena na národní měnu žalovaného státu kursem aplikovatelným v den vyrovnání, současně s jakoukoliv daní, která může být splatná;

(b) že po uplynutí výše uvedených tří měsíců až do vyrovnání budou z výše uvedené částky splatné prosté úroky podle kursu rovnajícího se marginální úrokové míře pro půjčky Evropské centrální banky, k níž budou připočteny tři procentní body;

5. Zamítá zbývající část požadavku stěžovatelů na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno ve francouzštině a angličtině a vyhlášeno písemně dne 12. listopadu 2002 v souladu s ustanovením 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu.

1. DOLLÉOVÁ

tajemnice sekce

J.-P. COSTA

předseda